

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM VA TARBIYA
JARAYONINI INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA
TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI
PROBLEMS OF IMPROVING THE PROCESS OF EDUCATION AND
EDUCATION IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS BASED ON
INNOVATIVE APPROACHES**

Abdullayeva Durdonalutfillo qizi
38-maktabgacha talim tashkiloti tarbiyachisi

Annotatsiya: *Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiya jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish dolzarb muammo bo'lib, bu jarayon bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada ta'lim va tarbiya jarayonlarida innovatsion texnologiyalarni qo'llashning ahamiyati, usullari hamda ularning bolalarning kognitiv va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ta'siri o'rganiladi. Maqolada innovatsion yondashuvlarni joriy qilishdagi asosiy to'siqlar va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar taqdim etilgan.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, innovatsion texnologiyalar, ta'lim jarayoni, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, o'yin texnologiyalari, integratsion yondashuv, ijodiy qobiliyatlar.*

Annotation: *Improving the process of education and upbringing in preschool educational organizations based on innovative approaches is an urgent problem, and this process is important in ensuring the comprehensive development of children. This article examines the importance and methods of using innovative technologies in education and training processes, as well as their impact on the development of children's cognitive and creative abilities. The article presents the main obstacles to the introduction of innovative approaches and practical recommendations for their elimination.*

Keywords: *preschool education, innovative technologies, educational process, interactive methods, information and communication technologies, game technologies, integrated approach, creative abilities.*

Kirish. Maktabgacha ta'lim bosqichi har bir bolaning shaxsiyati shakllanishi va rivojlanishi uchun poydevor bo'lib, jamiyatda inson kapitalini yaratishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiya jarayonini samarali tashkil etish, uni zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bugungi kunda ta'lim sohasida globallashtirish, axborot texnologiyalarining keng qo'llanilishi va innovatsion pedagogik metodlarning rivojlanishi maktabgacha ta'limni yangi bosqichga olib chiqishni talab qilmoqda.[1]

Innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonini bolalarning yosh xususiyatlari va ehtiyojlariga moslashtirish, ularda ijodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, maktabgacha ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, o'yinli ta'lim usullari, integratsion va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar kognitiv va psixologik rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda samarali ekanligi isbotlangan.

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiya jarayonlarini takomillashtirishdagi innovatsion yondashuvlarning ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etishdagi muammolar, ularni hal qilish bo'yicha amaliy yechimlar ko'rib chiqiladi. Maqola ta'lim jarayonini bolalarning har tomonlama rivojlanishiga moslashgan holda tashkil etishga yo'naltirilgan taklif va tavsiyalarni o'z ichiga oladi.[2]

Muhokama va natijalar. Maktabgacha ta'lim mutaxassislari zamonaviy bolalar bog'chalarini rivojlantirish uchun innovatsion g'oyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish zaruriyatini e'tirof etishmoqda. Davlat muassasalarini moliyalashtirish doirasida "Maktabgacha tarbiyachiga yo'naltirilgan" innovatsion tashkiliy yechimlarni joriy etish nafaqat muassasa nufuzini oshiradi, balki uning rivojlanishining keyingi strategik yo'nalishlarini belgilashga ham yordam beradi. O'quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish jarayonida, bolalarning psixofizik yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, tarbiyachilar ushbu o'zgarishlarni ijobiy qabul qiladi va faoliyatlarini tezda moslashtira oladi.

Bundan tashqari, pedagogik yondashuvlarda ota-onalar bilan hamkorlikni rivojlantirish, bolalar bog'chasi va oila o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yaxshilash ehtiyoji kuchaymoqda. Mutaxassislarning fikriga ko'ra, innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayonida qo'llash nafaqat mumkin, balki zarurdir. Ammo bunday texnologiyalardan foydalanishda bir qator muhim talablar qo'yiladi:[3]

- **Kontseptuallik:** O'quv jarayoni aniq ilmiy tushunchalarga asoslangan bo'lishi kerak.
- **Tizimlilik:** Texnologiya barcha tarkibiy qismlari bir-biri bilan bog'liq, yaxlit va mantiqiy bo'lishi lozim.
- **Moslashuvchanlik:** Pedagogik jamoa maqsadlarni belgilab, o'quv jarayonini rejalashtirishi, shuningdek, zarurat tug'ilganda uni o'zgartira olishi kerak.
- **Reproduktivlik:** Texnologiyalar natijalarining samaradorligi ularni qo'llayotgan pedagogning shaxsiy xususiyatlariga bog'liq bo'lmasligi lozim.

Maktabgacha yosh bolalarning rivojlanish bosqichi ularning dunyoni faol o'rganish davri bo'lib, bu davrda ular o'z atrofidagi narsalarni sinchkovlik bilan o'rganadi. Bolalar to'plangan ma'lumotlarni faol esda saqlab qoladi, bu esa keyinchalik ularning rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratadi. Shu yoshda ingl. tasavvuriy va ingl. samarali fikrlash shakllari rivojlanib, bola o'zi uchun yangi narsalarni kashf etadi. 5–6 yoshdagi bolalar bilimni tez qabul qilib, katta qiziqish bilan o'rganishadi.

Bola 6-7 yoshga yetganida, u o'z kelajagini shakllantirish uchun hozirgi va o'tgan voqealarni eslab qoladi. Ushbu davr bolaning hayotining taxminan 70 foizini tashkil etadi, ya'ni bu yosh oralig'ida u hayot davomida oladigan ma'lumotlarning yarmidan ko'pini o'zlashtiradi. Yapon maqollarida aytilishicha, bu yoshdagi bolalarga podshohdek munosabatda bo'lish kerak, chunki bu davr bola psixologiyasi uchun juda muhim voqealarga boy.

Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'limning dastlabki bosqichi bo'lib, u bolani sog'lom va rivojlangan shaxs sifatida shakllantirishni maqsad qiladi. Shu bilan birga, bolalarda o'qishga qiziqish uyg'otib, ularni tizimli ta'lim olishga tayyorlaydi. 6-7 yoshgacha bo'lgan maktabgacha ta'lim davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalarida, shuningdek, oilada amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'limning asosiy vazifasi bolalarni maktabga tayyorlash, ularning sog'lom, mustaqil, rivojlangan shaxs bo'lib shakllanishini ta'minlash, qobiliyatlarini rivojlantirish hamda o'qishga va tizimli ta'limga ishtiyoqni tarbiyalashdir. Bolalarning hayoti va salomatligini muhofaza qilish jarayoni maktabgacha ta'lim muassasalari hamda ularga birlashtirilgan tibbiyot xodimlari va sog'liqni saqlash organlari tomonidan amalga oshiriladi.[4]

Bolalarning xavfsizligi va salomatligini muhofaza qilishga oid qoidalar, jumladan, ularni muassasaga olib kelish va olib ketish tartiblari, bino va hudud xavfsizligini ta'minlash hamda yong'in xavfsizligi talablariga "Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilish tartibi to'g'risida Nizom" asosida rioya qilinadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalari O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimida alohida tur hisoblanib, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun umumiy ta'lim dasturlarini amalga oshiradi. Ushbu muassasalar 2 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning tarbiyalanishi, o'qitilishi, parvarishi, nazorati va sog'lomlashtirilishini ta'minlaydi. Muassasalar faoliyatining tartibi, bolalarning muassasada bo'lish davomiyligi, sifat va talab darajasi davlat nizomlari, ota-onalar bilan tuzilgan shartnomalar hamda ta'limchilar tomonidan belgilangan qoidalar asosida tashkil etiladi.

Maktabgacha yoshda bolalarning hissiy rivojlanishi ham o'ziga xosdir. Ularning kunlari ko'plab emotsional jarayonlar bilan boyib boradi, bu esa kechga borib charchashga olib keladi. Hissiy jarayonlar tuzilmasi o'zgarib, bolalarda his-tuyg'ularni ifodalash cheklangan shaklda davom etadi. Shu yoshda bola uchun barcha mashg'ulotlar, xoh o'yin, xoh uy ishlari bo'lsin, yorqin hissiy ranglarga ega bo'lishi kerak. Bu yoshdagi bolalar qiziq bo'lmagan ishlarga e'tiborini jamlay olmaydi. Shu sababli, tarbiyachilarning bolalar bilan munosabatlari, shuningdek, ota-onalarning ijobiy rol modeli katta ahamiyatga ega. Ota-onalar bolaga qo'rquv yoki xavotir uyg'otmasdan, unga ijobiy ma'lumotni yetkazishlari lozim.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiya jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish dolzarb masala bo'lib, ta'lim sifatini oshirishga

qaratilgan yangi usul va texnologiyalarni joriy qilishni talab etadi. Ushbu muammolarni tahlil qilish davomida bir qancha muhim jihatlar aniqlangan.[5]

1. **Innovatsion yondashuvlarning zarurati:** Maktabgacha ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlardan foydalanish bolaning psixofizik rivojlanishini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Bolalar yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda ishlab chiqilgan texnologiyalar nafaqat o'quv jarayonini samarali tashkil etadi, balki ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini ham oshiradi. Shu bilan birga, ushbu yondashuvlar tarbiyachilarning metodik mahoratini oshirishga imkon yaratadi.

2. **Muammoli jihatlar:**

Moliyaviy cheklovlar: Innovatsion texnologiyalarni joriy qilish uchun moddiy-texnik bazaning yetishmovchiligi va moliyalashtirishda uzilishlar asosiy muammolardan biridir.

Kadrlar masalasi: Innovatsion texnologiyalarni joriy etishda pedagoglarning tayyorligi muhim. Lekin amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab tarbiyachilar yangi yondashuvlar va texnologiyalardan foydalanishda ma'lum darajada qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Metodik yondashuvlarning moslashuvi: Har bir bolalar bog'chasi va mintaqaning o'ziga xosligi tufayli barcha texnologiyalarni bir xil samaradorlik bilan qo'llash mumkin emas.

3. **Pedagogik hamkorlikni rivojlantirish zarurati:** Ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etish ota-onalar va tarbiyachilar o'rtasidagi hamkorlikni talab qiladi. Biroq, ushbu hamkorlikni yo'lga qo'yish uchun samarali kommunikatsiya va ishonchli aloqa mexanizmlarini rivojlantirish zarur.

4. **Pedagogik texnologiyalarni joriy etish mezonlari:**

Kontseptuallik va tizimlilik texnologiyalarining ilmiy asoslanganligi va yaxlitligi talab etiladi.

Moslashuvchanlik orqali o'quv jarayoni real sharoit va resurslarga moslashtirilishi lozim.

Ta'sirchanlik va qayta tiklanish imkoniyati texnologiyalar samaradorligini oshiradi.[6]

Xulosa. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innovatsion yondashuvlarni joriy etish, ta'lim va tarbiya jarayonini samarali tashkil etish uchun muhim omil hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar nafaqat bolalarning psixofizik rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, balki ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Pedagoglar innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali o'z faoliyatlarini takomillashtirib, bolalar bilan ishlashda yanada ilg'or usullarni joriy etishga erishadilar.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tizimida innovatsiyalarni keng joriy etish orqali bolalarning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ulkan hissa qo'shish mumkin. Kelgusida ushbu jarayonni tizimli asosda davom ettirish, mavjud resurslarni samarali boshqarish va bolalarning individual xususiyatlariga mos ta'lim dasturlarini ishlab chiqish ustuvor vazifa bo'lib qoladi. Innovatsion yondashuvlar yordamida maktabgacha ta'lim sifatini oshirish jamiyatning intellektual va madaniy salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ziyamammedov, Bo'ri, Mamarajab Tojiyev. Pedagogik texnologiya-zamonaviy o'zbek milliy modeli. Toshkent. 2009.y
2. "Kitobim-oftobim" Toshkent. "O'qituvchi" nashriyoti, 2008 yil.y
3. Ashurova, Z. (2023). Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati. Tashkent: O'zbekiston Milliy Matbuot Markazi.
4. Karimov, B. (2021). Pedagogik texnologiyalar va ularning ta'limdagi o'rni. Pedagogika va psixologiya jurnali, 5(2), 34–40.
5. Rasulova, M. (2022). Maktabgacha ta'lim muassasalarida zamonaviy ta'lim yondashuvlari. Innovatsion ta'lim jurnali, 4(1), 12–18.
6. UNESCO. (2020). Innovative Approaches in Early Childhood Education. Paris: UNESCO Publishing.